

ségeknek.

A kampányjellegű tevékenység és a gyors eredmény hajszolása kedvezőtlenül befolyásolja a jelenségek kezelhetőségét. Ugyanilyen káros a gazdasági-társadalompolitikai intézkedések nyomán a spontán felszámolódás várása is. Az előidéző társadalmi-gazdasági okok komplex jellegéből adódóan az ellenintézkedések kedvező kölcsönhatását is meg kell vizsgálni. Ilyenek: az egyéni és társadalmi vágyak, tervek és realitások közötti összhang megteremtése, az elérendő célok gazdasági megalapozása és társadalmi tudatosítása.

A legkedvezőbb cselekvés és annak hatásrendszerétől várható eredmény nem lehet más, mint a jelenlegi gyors növekedés lefékezésére és a növekvő folyamatnak lelassítása, stagnáltatása.

Társadalmi, gazdasági összefogással a beilleszkedés zavarait az elviselhetőség határán tartani célnak kevésnek látszik, de eredménynek óriási lenne.

Dr. Nyári Katalin /rendőr százados, Szolnok megyei Rendőrfőkapitányság/

h o z z á s z ó l á s a

Tisztelt Tanácskozás!

Rendkívül nagy hatást gyakorolt rám a referátum vonzó őszintesége, kristálytisztá logikája, a TBZ megyei sajtóosságainak ilyen plasztikus sűrítése.

Hozzászólásommal három vonatkozásban szeretném érinteni mai témánkat.

Elsőként, statisztikai adatokra támaszkodva kívánom igen röviden és tényszerűen bemutatni a Társadalmi beilleszkedési zavarok Szolnok megyei helyzetét. Ezt követően pedig a társadalomba való vissza-/beilleszkedést gátló két tényezőre szeretném a figyelmet irányítani: a szegénységre és az előítéletekre.

1./ A statisztikai adatokat az öngyilkosság, bűnözés, alkoholizmus, mentális zavarok jelenségkörében vizsgáltam. A gyermek- és ifjúkori veszélyeztetettséggel kapcsolatos okokra /adatokra/ nem térek ki, mert ezt a SzMRFK Tudományos Bizottságában, mint külön kutatási témakört kollégáim dolgozzák ki.

A statisztikai adatok értékelésénél alapvetően és döntően az 1980-1987. évek változásait kísértem figyelemmel, mert ezt az időtartamot a gazdasági, társadalmi, politikai VÁLSÁG kibontakozásának és kiterjedésének viszonylag "egységes" folyamatként fogom fel.

a./ Az ÖNGYILKOSSÁGOK száma 1968-1987. között évenként 190-275 között változott. A bázis-évhez viszonyítva - az 1969. és 1970. évek kivételével - folyamatos növekedés tapasztalható. Az 1974., 1976. és az 1983. években ugrásszerű az emelkedés. Ezer halálózásra számítva az öngyilkosság nagyságrendje 35,7 - 44,1 között alakult. A százezer lakosra jutó gyakori-

sági mutató szerint a husz esztendő alatt - minden egyes évben - megyénk mindig jóval meghaladja az országos átlagot. Az emelkedő tendenciát jelző gyakoriság alapján a megyék között a 3-6. helyen vagyunk a rangsorban. A minket "megelőző" megyék szinte következetesen Bács-Kiskun, Csongrád, Hajdu-Bihar, Békés és az utóbbi néhány évben jelent meg az "elsők között" e szomorú statisztikában Szabolcs-Szatmár.

Az öngyilkosságok gyakoriságát korcsoportonként is elemeztem. Az 1980/81. évek átlagát és az 1987. év adatait hasonlítottam össze. Itt is véltem felfedezni Szolnok megyei "sajátosságot". Azt tapasztaltam, hogy a 20 évesnél idősebb korosztálytól - minden egyes életkori bontásban - a gyakorisági mutatónk meghaladja a megyék átlagát. Az öngyilkosság gyakoriság az életkor emelkedésével együtt nő. Ez ugyan megegyezik az országosan is jellemző tendenciával, viszont megdöbbentő a növekedés a 70 évesnél idősebb korosztálynál.

Az öngyilkosok családi állapota és nem szerinti arányainak összehasonlításánál meglepődve tapasztaltam - noha a megyei adataink az országos átlagtól lényegesen nem térnek el -, hogy a halállal végződő öngyilkosságok közel kétharmadát férfiak követik el, s "csupán" egyharmadát a nők. A családi állapot szerinti arányszámok lényeges különbségeket tárnak fel a két nem között. A nőtlen, vagy elvált férfiak közel kétszer annyian vetnek véget önkezűleg életüknek, mint a nők. A házas nők szintén jóval kisebb arányban válnak meg az élettől saját elhatározásukból, mint a férfiak. Ugyanez viszont fordítva igaz az özvegy családi állapotúaknál: csaknem háromszor annyi nő dobja el az életet magától, mint férfi.

Mint értékelő tiszt, gyakran olvasok a napi jelentésekben is azokról: akik a súlyos betegség szenvedései elől menekültek a halálba; akik magányukat, vagy éppen elesettségüket, kiszolgáltatottságukat nem tudták elviselni; akik permanens családi konfliktusaikat nem voltak képesek többé tolerálni; akiket az alkoholista családtag brutalitása taszított végső elkeseredésbe...

S az öngyilkosság módja az esetek többségében: önakasztás, s jóval kevesebb alkalommal halálos mennyiségű gyógyszer bevétele.

b./ A BÜNÖZÉS terjedelme és dinamikája tendenciáját tekintve nem tér el jelentősen az országos átlagtól. Az ismertté vált közvadas bűncselekmények száma 1968-tól 1979-ig emelkedő-éső^x, 1980-tól azonban meredeken növekvő a trend-vonal. Ugyanez mondható el a bűncselekmények tízezer lakosra jutó számáról, vagyis a gyakorisági mutató jelentősen emelkedik. Azért, hogy a valóságról megfelelőbb képet kapjak, kiemeltem néhány bűncselekményfajtát: erőszakos, garázda jellegű /ezen belül: szándékos súlyos testi sértés, garázdaság, rablás/ és a vagyon elleni bűncselekmények közül a lopást, betöréses lopást. A bázisévhez viszonyítva a tárgyidőszak végére általában 28-30 %-kal nőtt a kiválasztott bűncselekmények száma. Kirívó a személyek javai elleni lopások számának 85-90 %-os emelkedése; s ugyan csak megkülönböztetett figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a garázdaságok száma 28-42 %-kal, a rablásoké 36-46 %-kal több 1986-ban és 1987-ben, mint 1980-ban.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a kiválasztott bűncselekményfajtáknak az összes ismertté vált közvadas bűncselekményeken belüli aránya alig változott.

Az ismertté vált elkövetők száma a husz év alatt fokozatosan emelkedett ugyan, de a tízezer lakosra jutó gyakorisági mutató lényegesen nem változott, 57-76 között mozgott. Az iszákos életmódot folytató elkövetők aránya 1,0-1,6 %, míg a bűncselekményt alkoholos állapotban elkövetőké 21-25 % között változik.

^xAz ingadozások részben jogszabályok és a joggyakorlat változásaira vezethetők vissza.

c./ Az ALKOHOLFogyasztás emelkedésével az alkoholizmus káros hatása és társadalmi veszélyessége Szolnok megyében is fokozódott. Noha jól tudjuk, hogy az alkoholista gondozóban megjelent személyek száma közel sem mutatja a valódi nagyságrendet, mégis riasztólag hat az a tény, hogy az összes megjelenések száma, az év folyamán gondozásba vett és az év végén nyilvántartott betegek száma 1980-tól 1987-ig jócskán megduplázódott. Sokakat visszatart a szakszerű gondozás igénybevételétől a megbélyegezettség, kirekesztettség, valamint gyakran a környezet, sőt még a család részéről tapasztalható elítélő magatartástól való félelem is. 1980-ban a májbetegségben meghalt személyek alig több mint egyharmada hunyt el alkoholos eredetű májzsugorodásban; 1987-ben viszont már kétharmaduknál volt ez kiemelt halál ok. A Jellinek formula segítségével becsült adataink szintén arra utalnak, hogy megyénkben az alkoholisták száma 12-13000 között van, ami pontosan kétszerese az 1980-ban becsült adatnak. Figyelmet érdemel, hogy a 30-39 és a 45-59 éves korosztályú férfiak váltak elsősorban az alkohol rabjává. Az alkoholfogyasztás, ami '80-ban a megyében 50 fokos szeszre átszámítva 11 liter volt fejenként, '85-ben 12,4 liter, s ez már meghaladja az országos átlagot. Átrendeződött a fogyasztás struktúrája, megnőtt a bor, illetve a sör aránya, és az eltolódott a kiskereskedelmi forgalom irányába, a vendéglátóipari egységek rovasására. Vagyis arról van szó, hogy megveszi, hazaviszi, s otthon részegedik le a "honpolgár".

Az alkoholfogyasztás, az alkoholizmus és bűnözés kapcsolata szoros és sokoldalú, együttes előfordulásuk igen gyakori.

Összehasonlítottam a kiválasztott bűncselekményfajtákat elkövető cigány és nem-cigány személyek alkoholos befolyásoltság szerinti bontását. Azt tapasztaltam, hogy a bűncselekményt alkoholos állapotban elkövető nem-cigány személyek részaránya 23-26 % között változott a nyolc év alatt; a cigány elkövetőké 5,1-11,2 %-nyi volt. Törekedtem arra is választ találni, vajon 1980-hoz viszonyítva milyen arányban emelkedik

a kiválasztott bűncselekményeket alkoholos állapotban elkövetők száma. A nem-cigány személyeké évente sohasem haladja meg a 20 %-os növekedést, kivéve az erőszakos, garázda bűncselekmények elkövetőit, ahol ez 25-50 % között mozog. A bűncselekményt alkoholos állapotban elkövető cigány személyek száma évente csaknem a duplája a nyolcvanadik évinek; s ugyanilyen arány jellemző az erőszakos, garázda bűncselekmények elkövetőire is.

d./ A mentális zavarokra utaló megyei adatok azt mutatják, hogy az ideggyógyászati gyógykezelési esetek száma '80. óta megduplázódott, s ugyanez az arány figyelhető meg az ideggondozóban kezelt betegek számánál. A kórházból az elmegyógyászatról elbocsátottak száma másfélszerese a nyolcvanadik évinek éppúgy, mint a schcrisopheniában szenvedők száma.

A társadalmi beilleszkedés zavaraira utaló Szolnok megyei adatok csupán mozaikok a valóságképből, mondhatnánk, hogy a jéghegy csúcsa, mégis - úgy vélem -, valamennyiünkben aggodalmat ébresztenek.

2./ A társadalmi beilleszkedési zavarok számos oka közül - csupán figyelemfelkeltés céljából - a szegénységre szeretnék most érintőlegesen utalni.

Az ismertté vált nem-cigány elkövetők közel negyedének havi jövedelme 0-1000 Ft között van. Megközelítőleg ugyanez az arány 2000-3000 Ft-nyi havi jövedelemnél.

A létminimum 1987-ben 3.310.- Ft. Ez azt jelenti, hogy a nem-cigány elkövetőknek csaknem a fele a létminimum alatti havi jövedelemmel rendelkezik. Rosszabb a helyzet, ha az ismertté vált cigány elkövetők arányát vizsgáljuk havi jövedelem szerinti bontásban. Az elkövetők e rétegének fele sem jut 1000 Ft-ot meghaladó havi jövedelemhez. A cigányelkövetők több mint kétharmada él a létminimum alatt. A tények nyolc éven keresztül ilyen tartósan mutatják ezt az arányt.

Szükségletkielégítési lehetőségeik, életkörülményeik, s lehetséges életmódjuk nemcsak lényegesen rosszabb a társadalom többségénél, hanem egyszerűen - katasztrófális.

Úgy gondolom, e vonatkozásban a jövőt megjósolni kétségteljes.

3./ Miután az öngyilkosságra, bűnözésre, alkoholizmusra vonatkozó statisztikai adatok összehasonlító elemzésével igyekeztem a valóságnak egy-egy szeletét felvillantani, most a mentális zavarok okai közül a KONTRASZELEKCIÓRA hívnám fel a figyelmet. Azt, mondjuk, nem állítom, hogy ez megyei sajátosság, mert környezetünkben szinte valamennyien gyakran találunk példát arra, hogy az érdektelenek, a hozzá-nem-értők, a tehetségtelenek periferiára szorítják az értékes, kreatív embereket. A periferiára kerüléshez előbb-utóbb társul valamilyen negatív előítélet, kisebb-nagyobb súlyú, minden alapot nélkülöző megbélyegzés, s neurotikus örvény áldozatává válnak oly sokan. Például azok, akik akkor tették szavá nyíltan és őszintén a párt-, állami- és szakmai vezetés összefonódását, amikor még nem volt szabad ezt érinteni sem, durva - de soha nem bizonyítható - mellőzéseket élnek/éltek át. S mi lett a sorsuk? Néhányan biztos, hogy acél-kemény szorgalommal, meghatványozott erővel dolgoznak tovább, de biztos többen vannak, akik pszichoszomatikus gondokkal küszködnek, netán az alkoholhoz fordultak "segítségül", avagy a neurotikusok látens eseteinek számát szaporítják.

Úgy vélem, amíg a VALÓDI ÉRTÉKEK VALÓDI HIERARCHIÁJA csorbát szenved, addig a társadalmi beilleszkedési zavarok okai között ez is szaporítani fogja a statisztikai adatokat.

Dr. Vasas Szilárd /rendőr alezredes, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Rendőrfőkapitányság/

h o z z á s z ó l á s a

Hölgyeim és Uraim!

Tisztelt tudományos ülés!

Az emberiség eddigi története arról győz meg bennünket, hogy a bűnözéssel, a társadalmi beilleszkedés zavarai tartósan számolnunk kell. Alig több mint 10 év van még hátra a huszadik századból, mondhatjuk úgy is, hogy a második évezredből, így nem tűnik alaptalan jóslatnak, hogy továbbra is együtt kell élni velük. Valójában nem is jóslat ez, mivel az elvégzett tudományos felmérések egyértelműen prognosztizálják a bűnözés és a társadalmi beilleszkedési zavarok növekedésének lehetőségeit.

A bűnözés fogalmát többen és többféle értelemben használjuk. Mást ért ezen a kriminológus, és megint mást a közvélemény. Nem kívánom Önöket fogalmi meghatározásokkal untatni, de tanácskozásunkon nemcsak kriminológusok vesznek részt, így a bűnügyi helyzet reális megítéléséhez szükséges a bűnözés értelmezése.

A bűnözés mint társadalmi tömegjelenség, egy adott területen és időszakban, pl. Szabolcs-Szatmár megye területén 1989. első félévében elkövetett bűncselekmények összessége. /4659/ Ez a megfogalmazás túl általános, ezért további pontosítást igényel. A bűncselekmény ugyanis komplex jellegű, így magába foglalja a büntetőjogi normaszegést és a normaszegőt /a tett és a tettes/. Különböző lehet azonban a tett és a tettes társadalmi veszélyessége. Nyilvánvalóan más egy családi konfliktus során megvalósuló emberölés, mint pl. egy embernek a Duna hídjáról történő vízbedobása. Azt hiszem, az eltérő társadalmi veszélyességet a második ügynél kimutatható gátlástalanság nyilvánvalóvá teszi. Természetesen történnék igen érdekes kísérletek a bűncselekmé-